Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 29 lipca 2019 r.[1]

Sprawa C-468/18

R
przeciwko
P

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Judecătoria Constanța (sąd pierwszej instancji w Konstancy, Rumunia)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych – Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 – Artykuł 3 lit. a) – Sąd miejsca zwykłego pobytu pozwanego – Artykuł 3 lit. d) – Sąd mający jurysdykcję w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Artykuł 5 – Stawienie się pozwanego przed sądem – Sąd, który orzeka jednocześnie w przedmiocie powództwa o rozwód i jego skutków w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej, a także w przedmiocie żądania dotyczącego alimentów na rzecz wspólnego dziecka – Orzeczenie tego sądu stwierdzające brak jego jurysdykcji w kwestii odpowiedzialności rodzicielskiej – Jurysdykcja do rozpoznania żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego wobec dziecka – Sąd, który jest lepiej umiejscowiony do rozpoznania sprawy

I. Wprowadzenie

1. Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 lit. a) i d) oraz art. 5 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych[2].

2. Wniosek ten złożono w ramach sporu pomiędzy R, zamieszkałą w Zjednoczonym Królestwie, a P, zamieszkałym w Rumunii, w przedmiocie żądania dotyczącego świadczeń alimentacyjnych na utrzymanie ich wspólnej córki, które to żądanie wniesiono w związku z postępowaniem w sprawie rozwodu i odpowiedzialności rodzicielskiej.

3. Sprawa w postępowaniu głównym daje Trybunałowi sposobność, po pierwsze, do określenia przesłanek stosowania art. 3 lit. a) i d) oraz art. 5 rozporządzenia nr 4/2009, a po drugie, do zajęcia stanowiska w przedmiocie spoczywającego na sądzie mającym jurysdykcję w odniesieniu do zobowiązań alimentacyjnych obowiązku zajmowania przychylnego stanowiska w kwestii łącznego rozpoznawania sporów zgodnie z zasadą dobra dziecka, którą ów sąd wziął już pod uwagę, aby stwierdzić brak swojej jurysdykcji w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej.

1 Język oryginału: francuski.

2 Dz.U. 2009, L 7, s. 1.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003

4. Motywy 5, 11 i 12 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000[3], stanowią:

„(5) W celu zapewnienia równego traktowania wszystkich dzieci niniejsze rozporządzenie obejmuje wszystkie orzeczenia w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, łącznie ze środkami mającymi na celu ochronę dziecka, niezależnie od jakiegokolwiek związku z postępowaniem w sprawach małżeńskich.

[…]

(11) Obowiązki alimentacyjne są wyłączone z zakresu stosowania niniejszego rozporządzenia, ponieważ są już uregulowane w rozporządzeniu [Rady] (WE) nr 44/2001 [z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych[4]]. Sądy mające jurysdykcję według niniejszego rozporządzenia z reguły będą miały jurysdykcję w sprawach alimentacyjnych na podstawie art. 5 ust. 2 rozporządzenia [nr 44/2001].

(12) Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej”.

5. Artykuł 1 tego rozporządzenia stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

a) rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa;

b) przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej.

[…]

3. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

[…]

e) obowiązków alimentacyjnych;

3 Dz.U. 2003, L 338, s. 1.

4 Dz.U. 2001, L 12, s. 1.

[…]”.

6. Artykuł 2 pkt 7 wspomnianego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[…]

7) »odpowiedzialność rodzicielska« oznacza ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę nad dzieckiem oraz prawo do osobistej styczności z dzieckiem”.

7. Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia w sprawach orzeczeń dotyczących rozwodu jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiadają oboje małżonkowie.

8. Artykuł 8 rozporządzenia nr 2201/2003 przewiduje:

„1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.

2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12”.

9. Artykuł 12 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi:

„Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka;

oraz

b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka”.

2. Rozporządzenie nr 4/2009

10. Rozporządzenie to zastępuje przepisy dotyczące zobowiązań alimentacyjnych zawarte w rozporządzeniu nr 44/2001 [5]. Zastępuje ono również, w dziedzinie obowiązków alimentacyjnych, rozporządzenie (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych [6], z wyjątkiem europejskich tytułów egzekucyjnych dotyczących zobowiązań alimentacyjnych wydanych przez państwa

5 Zobacz w odniesieniu do znaczenia orzecznictwa Trybunału dotyczącego tego rozporządzenia w tej dziedzinie wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 23).

6 Dz.U. 2004, L 143, s. 15.

członkowskie, które nie są związane protokołem haskim z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych, zatwierdzonym w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r.[7], czyli przez Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i Królestwo Danii[8].

11. Ze względu na datę stosowania protokołu haskiego z 2007 r. w Unii rozporządzenie nr 4/2009 stosuje się od dnia 18 czerwca 2011 r.[9].

12. Zgodnie z motywami 1 i 2 rozporządzenia nr 4/2009 rozporządzenie to oraz w szczególności rozporządzenia nr 44/2001 i nr 2201/2003 mają na celu przyjęcie środków w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych mających skutki transgraniczne oraz zmierzają między innymi do wspierania zgodności norm mających zastosowanie w państwach członkowskich w dziedzinie kolizji norm i sporów o jurysdykcję.

13. Motywy 9, 10 i 15 rozporządzenia nr 4/2009 stanowią:

„(9) Należy umożliwić wierzycielowi alimentacyjnemu łatwe uzyskanie w danym państwie członkowskim orzeczenia, które automatycznie będzie wykonalne w innym państwie członkowskim bez dokonywania żadnych dodatkowych formalności.

(10) By osiągnąć ten cel, korzystne byłoby stworzenie jednego instrumentu wspólnotowego w obszarze zobowiązań alimentacyjnych łączącego przepisy dotyczące sporów o jurysdykcję, kolizji norm, uznawania i wykonalności orzeczeń, wykonywania orzeczeń, pomocy prawnej oraz współpracy między organami centralnymi.

[…]

(15) By zabezpieczyć interesy wierzycieli alimentacyjnych i ułatwić skuteczne zarządzanie wymiarem sprawiedliwości w [Unii], należy dostosować przepisy dotyczące jurysdykcji zawarte w rozporządzeniu [nr 44/2001]. Fakt, że pozwany ma zwykłe miejsce pobytu w państwie trzecim, nie powinien z założenia wyłączać stosowania przepisów wspólnotowych dotyczących jurysdykcji i nie powinno się już przewidywać żadnego odesłania do przepisów dotyczących jurysdykcji zawartych w prawie krajowym. Niniejsze rozporządzenie powinno zatem określać przypadki, gdy sąd państwa członkowskiego może wykonywać jurysdykcję dodatkową”.

14. W art. 2 ust. 1 pkt 10 rozporządzenia nr 4/2009 „wierzyciel” jest zdefiniowany jako „każda osoba fizyczna, której należne są świadczenia alimentacyjne lub która występuje z roszczeniem o świadczenia alimentacyjne”.

15. W art. 3 tego rozporządzenia przewidziano:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich są:

a) sąd zwykłego miejsca pobytu pozwanego; lub

7 Dz.U. 2009, L 331, s. 17, zwany dalej „protokołem haskim z 2007 r.”.

8 Protokół ten został ratyfikowany przez Unię Europejską w dniu 8 kwietnia 2010 r. w imieniu państw członkowskich, z wyjątkiem tych dwóch państw, które do niego nie przystąpiły. Zobacz w tym względzie wykaz państw będących stronami w dniu 31 marca 2017 r., dostępny na stronie internetowej Konferencji Haskiej: https://www.hcch.net/fr/instruments/conventions/status-table/?cid=133.

9 Zobacz art. 76 akapit trzeci rozporządzenia nr 4/2009. Tę datę stosowania należy odróżnić od daty wejścia w życie protokołu haskiego z 2007 r., ustaloną między wszystkimi państwami członkowskimi na dzień 1 sierpnia 2013 r.. Zobacz także H. Gaudemet-Tallon i M.E. Ancel, *Compétence et exécution des jugements en Europe, Règlements 44/2001 et 1215/2012, Conventions de Bruxelles (1968) et de Lugano (1998 et 2007)*, 6e éd., Librairie générale de droit et de jurisprudence, zbiór „Droit des affaires”, Paris, 2018, pkt 216, s. 318.

b) sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela; lub

c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub

d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron".

16. Artykuł 5 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja wynikająca ze stawienia się pozwanego przed sądem", stanowi:

„Niezależnie od jurysdykcji wynikającej z innych przepisów niniejszego rozporządzenia sąd państwa członkowskiego uzyskuje jurysdykcję, jeżeli pozwany wda się w spór przed tym sądem. Zasada ta nie ma zastosowania, jeżeli pozwany wdaje się w spór w celu podniesienia zarzutu braku jurysdykcji".

17. W art. 10 tego samego rozporządzenia, zatytułowanym „Badanie jurysdykcji", przewidziano:

„Jeżeli wytoczono powództwo przed sądem państwa członkowskiego w sprawie, w której sąd ten nie ma jurysdykcji na mocy niniejszego rozporządzenia, sąd ten stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji".

18. W art. 12, 13 i 14 rozporządzenia nr 4/2009 określono zasady dotyczące odpowiednio zawisłości sprawy, spraw wiążących się ze sobą i środków tymczasowych i zabezpieczających.

B. Prawo rumuńskie

19. Zgodnie z postanowieniem odsyłającym sąd rumuński, który stwierdził swoją jurysdykcję, może na każdym etapie postępowania ponownie zbadać swoją jurysdykcję z urzędu lub na wniosek stron [10].

III. Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

20. R i P, obywatele rumuńscy, zawarli związek małżeński w dniu 15 sierpnia 2015 r. w Rumunii. Są oni, odpowiednio, matką i ojcem dziecka urodzonego w dniu 8 listopada 2015 r. w Belfaście (Zjednoczone Królestwo), gdzie mieszkali przed separacją w 2016 r. P powrócił do Rumunii, natomiast R została w Belfaście z córką.

21. Pozwem z dnia 29 września 2016 r. R wystąpiła przeciwko P do Judecătoria Constanța (sądu pierwszej instancji w Konstancy, Rumunia) z żądaniem orzeczenia rozwodu, ustalenia miejsca zamieszkania dziecka przy niej, zezwolenia na wyłączne wykonywanie władzy rodzicielskiej oraz zasądzenia od P alimentów na rzecz dziecka.

22. P zakwestionował jurysdykcję tego sądu. Sąd ów stwierdził na podstawie art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 swoją jurysdykcję do rozpoznania powództwa o rozwód ze względu na obywatelstwo małżonków.

10 Zobacz w tym względzie art. 1071 Codul de procedură civilă (kodeksu postępowania cywilnego) przytoczony w postanowieniu odsyłającym w sprawie OF (C-759/18), w toku przed Trybunałem (s. 5).

23. W następstwie wydania przez wspomniany sąd w dniu 8 czerwca 2017 r. postanowienia o rozdzieleniu żądań R wszczęto dwie nowe sprawy, których przedmiotem były z jednej strony odpowiedzialność rodzicielska w stosunku do dziecka, a także ustalenie jego miejsca zamieszkania u powódki, a z drugiej strony zasądzenie od P zapłaty świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka.

24. Co się tyczy sprawy dotyczącej wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej, Judecătoria Constanța (sąd pierwszej instancji w Konstancy) stwierdził brak swojej jurysdykcji na podstawie art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, biorąc pod uwagę dobro dziecka. Ponadto sąd ten uznał, że sądy Zjednoczonego Królestwa mają jurysdykcję do orzekania w przedmiocie tego żądania zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 ze względu na miejsce zwykłego pobytu dziecka w tym państwie członkowskim od jego urodzenia. Strony nie wniosły odwołania od tego postanowienia o braku jurysdykcji.

25. Jeśli chodzi o sprawę, której przedmiotem jest świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka, sąd odsyłający stwierdził swoją jurysdykcję na podstawie art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 ze względu na miejsce zwykłego pobytu pozwanego, P. Sąd ten podkreśla, że P stawił się przed nim, nie podnosząc zarzutu braku jurysdykcji, lecz podniósł, że należy zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

26. Wspomniany sąd dodaje, że strony postępowania, R i P, zgodnie opowiedziały się za złożeniem tego wniosku o dokonanie wykładni mających zastosowanie przepisów prawa Unii. Sam sąd podziela tę analizę, stwierdzając, że przed jakimkolwiek rozpoznaniem co do istoty żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego wobec dziecka oraz na każdym etapie postępowania może on nadal badać swoją jurysdykcję.

27. Sąd odsyłający zastanawia się bowiem nad relacją między trzema przepisami rozporządzenia nr 4/2009, mianowicie art. 3 lit. a), art. 3 lit. d) oraz art. 5.

28. Sąd ten dąży do ustalenia, czy ze względu na fakt, że żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego jest związane z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej, jedynym łącznikiem mającym zastosowanie przy ustaleniu, który sąd ma jurysdykcję w państwach członkowskich, jest łącznik przewidziany w art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009, z wyłączeniem w konsekwencji innych łączników, które mogłyby stanowić podstawę jego jurysdykcji, określonych w art. 3 lit. a) lub art. 5 tego rozporządzenia, czyli miejsca zwykłego pobytu pozwanego lub wdania się przez niego w spór przed tym sądem.

29. Sąd odsyłający wyraża opinię, że rozwiązanie, które opierałoby się na zastosowaniu tych dwóch ostatnich łączników jurysdykcyjnych, podważałoby akcesoryjny charakter żądania dotyczącego świadczenia alimentacyjnego i byłoby sprzeczne z dobrem dziecka, które ów sąd uwzględnił w celu stwierdzenia braku swojej jurysdykcji w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej. Względy natury praktycznej związane z przeprowadzeniem dowodów i szybkością postępowań również przemawiają za tym rozwiązaniem.

30. Sąd ten uważa ponadto w odniesieniu do stosowania art. 5 rozporządzenia nr 4/2009, że taka podstawa jurysdykcji jest wykluczona, jeśli okoliczność, że żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego jest związane z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej, powodowałaby, iż zakwestionowanie przez P tej jurysdykcji wywrze skutek przy rozpoznawaniu tego żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej [11].

11 Zobacz pkt 22 niniejszej opinii.

31. Na poparcie tych argumentów sąd odsyłający odwołuje się do wyroku z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie A [12], lecz wyraża wątpliwości co do jego znaczenia ze względu na odmienność pewnych okoliczności faktycznych w porównaniu z okolicznościami sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym. Podkreśla on, że pozwany, P, nie zakwestionował jego jurysdykcji, oraz wskazuje na okoliczność, że tylko do niego wniesiono powództwo w sprawie rodzinnej, pomimo jego postanowienia o braku jurysdykcji opartego na miejscu zwykłego pobytu dziecka.

32. W tych okolicznościach Judecătoria Constanța (sąd pierwszej instancji w Konstancy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy w przypadku gdy do sądu państwa członkowskiego wniesiono pozew zawierający trzy żądania, to znaczy żądanie rozwiązania małżeństwa rodziców małoletniego dziecka, żądanie ustalenia odpowiedzialności rodzicielskiej w stosunku do dziecka oraz żądanie orzeczenia w przedmiocie zobowiązania alimentacyjnego wobec dziecka, postanowienia art. 3 lit. a), art. 3 lit. d) i art. 5 rozporządzenia nr 4/2009 mogą być interpretowane w ten sposób, że sąd orzekający w przedmiocie rozwodu, który jednocześnie jest sądem miejsca zwykłego pobytu pozwanego oraz sądem, przed którym pozwany wdał się w spór, może orzekać w przedmiocie żądania dotyczącego świadczenia alimentacyjnego na rzecz dziecka, mimo iż stwierdził on, że nie ma jurysdykcji do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej za to dziecko, czy też [powinny być interpretowane w ten sposób, że] żądanie dotyczące świadczenia alimentacyjnego może być rozstrzygnięte tylko przez sąd mający jurysdykcję do orzekania w przedmiocie powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej w stosunku do dziecka?

2) W tej samej sytuacji, jeśli chodzi o sąd odsyłający, do którego wniesiono pozew – czy żądanie dotyczące świadczenia alimentacyjnego na rzecz dziecka ma charakter akcesoryjny względem powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu […] art. 3 lit. d) wspomnianego rozporządzenia[?]

3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie – czy leży w nadrzędnym interesie dziecka, aby właściwy sąd państwa członkowskiego orzekał na podstawie art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 w przedmiocie żądania dotyczącego zobowiązań alimentacyjnych rodzica wobec małoletniego dziecka ze związku małżeńskiego, o którego rozwiązanie wystąpiono, biorąc pod uwagę, że w odniesieniu do wykonywania władzy rodzicielskiej wspomniany sąd orzekł, iż nie ma jurysdykcji, stwierdzając w orzeczeniu mającym powagę rzeczy osądzonej, że nie zostały spełnione warunki określone w art. 12 rozporządzenia [nr 2201/2003] [?]”.

IV. Analiza

33. Poprzez swe pytania prejudycjalne, które proponuję zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 3 lit. a) i art. 5 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, aby sąd państwa członkowskiego mający jurysdykcję do rozpoznania powództwa dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego przeciwko pozwanemu, który ma miejsce zwykłego pobytu w tym państwie członkowskim lub który wdał się w spór przed tym sądem, zrezygnował z wykonywania tej jurysdykcji z tego względu, że takie żądanie jest związane z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu art. 3 lit. d) tego rozporządzenia, a zgodnie z zasadą dobra dziecka sąd mający jurysdykcję do rozpoznania tego ostatniego żądania lepiej umiejscowiony, aby rozpoznać te żądania.

12 C-184/14, zwany dalej „wyrokiem A”, EU:C:2015:479.

A. Uwagi wstępne

34. Na wstępie należy podkreślić pewne okoliczności dotyczące kontekstu, w jakim zostały postawione te pytania.

35. W niniejszej sprawie, podobnie jak w licznych innych poprzednich sprawach [13], powództwo zmierzające do rozwiązania związku małżeńskiego, w tym przypadku do rozwodu, a także do ustalenia jego skutków dla dziecka pochodzącego ze związku małżeńskiego, zostało wytoczone przed sądem mającym jurysdykcję do orzekania w przedmiocie rozwiązania małżeństwa ze względu na wspólne obywatelstwo małżonków, podczas gdy miejsce zwykłego pobytu przynajmniej jednego z nich oraz dziecka jest ustalone w innym państwie członkowskim.

36. W takim przypadku dokonany przez powoda wybór jednego sądu w odniesieniu do wszystkich żądań jest co do zasady powodowany chęcią skorzystania z przywilejów związanych z koncentracją sporów [14]. W związku z tym, że chodzi o spór małżeński wywołujący skutki transgraniczne, art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003, który przewiduje rozciągnięcie jurysdykcji na kwestie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, oraz art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009 pozwalają powodowi na osiągnięcie tego celu.

37. W niniejszej sprawie w wyniku początkowego zakwestionowania przez pozwanego, P, ojca dziecka [15], jurysdykcji sądu odsyłającego, czyli sądu rumuńskiego, sąd ten stwierdził, że ma jurysdykcję do rozstrzygnięcia kwestii rozwodu, lecz nie ma jurysdykcji do orzekania w przedmiocie wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej, zgodnie z zasadą dobra dziecka.

38. W konsekwencji należy zbadać, według którego z łączników wynikających z art. 3 i 5 rozporządzenia nr 4/2009, które jako jedyne znajdują zastosowanie w niniejszej sprawie [16], sąd ten może jeszcze rozpoznać powództwo dotyczące zobowiązania alimentacyjnego [17].

B. Warunki stosowania łączników wynikających z art. 3 i 5 rozporządzenia nr 4/2009

39. Artykuł 3 tego rozporządzenia zawiera dwie kategorie łączników, jedną dotyczącą miejsca pobytu jednej ze stron [lit. a) dla pozwanego lub lit. b) dla wierzyciela [18]] oraz drugą zmierzającą do koncentracji sporów [lit. c) w przypadku powództwa dotyczącego statusu osoby lub lit. d) w przypadku powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej].

13 Zobacz w szczególności wyroki: A (pkt 15–17); z dnia 6 października 2015 r., A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 13, 14); a także postanowienie prezesa Trybunału z dnia 16 stycznia 2018 r., PM (C-604/17, niepublikowane, EU:C:2018:10, pkt 12–14); wyrok z dnia 4 października 2018 r., IQ (C-478/17, EU:C:2018:812, pkt 13, 14). Zobacz ponadto wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie OF (C-759/18), w toku przed Trybunałem, w którego pkt 13 przywołano liczne podobne sprawy dotyczące obywateli rumuńskich mających miejsce zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, w tym przypadku we Włoszech, które to sprawy dotyczą jurysdykcji sądu, do którego wniesiono powództwo dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązania alimentacyjnego, w takich samych okolicznościach jak w postępowaniu głównym.

14 W tym względzie sąd odsyłający przypomniał, że „[z]godnie z prawem krajowym w takim przypadku władza rodzicielska i świadczenie alimentacyjne są związane z żądaniem dotyczącym rozwodu (art. 931 ust. 2 kodeksu postępowania [cywilnego])". Wybór łącznika obywatelstwa małżonków może być również uzasadniony wskazaniem prawa właściwego dla rozwiązania małżeństwa. W tym względzie można podkreślić, że Zjednoczone Królestwo nie jest związane rozporządzeniem Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. wprowadzającym wzmocnioną współpracę w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Dz.U. 2010, L 343, s. 10).

15 Zobacz pkt 22 niniejszej opinii.

16 Artykuł 4 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Wybór sądu", nie ma zastosowania w sporze dotyczącym zobowiązania alimentacyjnego względem dziecka poniżej 18 roku życia, zgodnie z jego ust. 3. Artykuł 6 tego rozporządzenia przewiduje jurysdykcję dodatkową w oparciu o wspólne obywatelstwo stron, podczas gdy art. 7 tego rozporządzenia ustanawia forum necessitatis.

17 Zobacz, jeśli chodzi o niezakwestionowanie przez ojca jurysdykcji sądu, przed którym toczy się to postępowanie, pkt 25 niniejszej opinii.

18 Jeśli chodzi o zastosowanie tego łącznika, zob. wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, a w szczególności pkt 34, dotyczący uzasadnienia tego łącznika).

40. Ponieważ wierzyciel alimentacyjny, czyli w niniejszej sprawie małoletnie dziecko [19], w którego imieniu powództwo wytoczyła matka, R, przebywa zwykle w Zjednoczonym Królestwie, sąd odsyłający prawidłowo uznał swoją jurysdykcję, po rozłączeniu spraw [20], do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego świadczeń alimentacyjnych na podstawie łącznika przewidzianego w art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 ze względu na miejsce, w którym pozwany, P, ma miejsce zwykłego pobytu [21].

41. Zważywszy, że dziecko przebywa w innym państwie członkowskim, jurysdykcja sądu odsyłającego nie mogła opierać się na art. 3 lit. b) tego rozporządzenia. Czy mają zastosowanie pozostałe łączniki jurysdykcyjne, które mogą uzasadniać jurysdykcję sądu odsyłającego?

42. Skoro przed sąd Zjednoczonego Królestwa należy wystąpić z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej [22], sąd odsyłający, właściwy do orzeczenia w kwestii rozwodu, zachowałby jurysdykcję na podstawie art. 3 lit. c) tego rozporządzenia. Trybunał wykluczył tę możliwość w wyroku A, dotyczącym okoliczności faktycznych analogicznych do okoliczności w postępowaniu głównym. Takie jest istotne znaczenie tego wyroku, który wydano w innym kontekście proceduralnym, w którym Trybunał musiał ustalić, z jakim powództwem było związane powództwo dotyczące alimentów na rzecz dziecka [23].

43. Trybunał orzekł więc, iż „art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli sąd państwa członkowskiego *orzeka* w postępowaniu dotyczącym separacji lub rozkładu pożycia między rodzicami małoletniego dziecka, a sąd innego państwa członkowskiego *orzeka* w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej za to dziecko, wówczas żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego względem tego dziecka jest związane wyłącznie z postępowaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu art. 3 lit. d) tego rozporządzenia” [24].

44. Z analizy łączników określonych w art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 wynika zatem, że w postępowaniu głównym tylko jedno z nich, określone w tym przepisie w lit. a), umożliwia sądowi odsyłającemu orzekanie w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych.

45. W konsekwencji w pierwszej kolejności należy wyjaśnić, że art. 5 tego rozporządzenia, na który sąd odsyłający powołuje się ze względu na wdanie się przez pozwanego w spór, nie ma zastosowania z uwagi na to, że przepis ten przewiduje podstawę jurysdykcji mającą zastosowanie w razie braku jurysdykcji sądu, do którego wniesiono powództwo [25].

19 Zobacz definicja wierzyciela alimentacyjnego, o której mowa w art. 2 pkt 10 rozporządzenia nr 4/2009. Podobnie art. 46 tego rozporządzenia dotyczący bezpłatnej pomocy prawnej w zakresie żądań dotyczących świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci. Zobacz także wyrok z dnia 15 stycznia 2004 r., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, pkt 30, z którego wynika, że wierzycielem alimentacyjnym jest ten, którego potrzeby powinien określić sąd rozpoznający sprawę). Zobacz ponadto E. Fongaro i P. Hector, „Obligation alimentaire”, *Répertoire de droit européen, Encyclopédie juridique Dalloz*, Dalloz, Paris, 2018, pkt 97, a także B. Ancel i H. Muir Watt, „Aliments sans frontières”, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2010, nr 3, s. 457–484, w szczególności pkt 4, przypis 9 (s. 460), i pkt 8 (s. 463, 464). Zobacz podobnie M. Hellner, „Maintenance obligations”, *Encyclopedia of Private International Law*, Edward Edgar Publishing, Cheltenham, 2017, s. 1185–1194, w szczególności s. 1190.

20 Podobnie jak w wyroku z dnia 4 października 2018 r., IQ, C-478/17, EU:C:2018:812, pkt 16.

21 Można zauważyć, że łącznik ten nie został uwzględniony w przypadku rozwodu.

22 Zobacz pkt 24 i 31 niniejszej opinii.

23 W tej sprawie małżonkowie, a także dwoje ich małoletnich dzieci, byli Włochami i mieszkali na stałe w Londynie (Zjednoczone Królestwo). Powód wniósł do sądu włoskiego żądania dotyczące związku małżeńskiego i jego skutków dla dzieci, podczas gdy ten sam powód wszczął później przed sądem angielskim postępowanie mające na celu ustalenie warunków wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej. Pierwszy sąd, do którego wniesiono powództwo, wywiódł z art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, że wyłącznie sądy brytyjskie mają jurysdykcję do rozpoznania kwestii związanych z odpowiedzialnością rodzicielską w rozumieniu art. 2 pkt 7 tego rozporządzenia ze względu na fakt, iż dzieci mają miejsce zwykłego pobytu w Londynie.

24 Wyrok A, pkt 48. Wyróżnienie własne.

25 Podzielam opinię wyrażoną przez Komisję Europejską, zgodnie z którą artykuł ten stanowi formę „dorozumianej prorogacji” jurysdykcji. Podobnie zob. w szczególności E. Gallant, *Droit processuel civil de l'Union européenne*, LexisNexis, Paris, 2011, pkt 319, s. 109, który używa tego samego wyrażenia i wyjaśnia, że przepis ten upoważnia sąd, który nie ma jurysdykcji, do orzekania w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych. Podobnie art. 26 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

46. W tym względzie sprawa w postępowaniu głównym znakomicie ilustruje fakt, że w przypadku gdy sąd ma jurysdykcję ze względu na miejsce zwykłego pobytu pozwanego, ustanowienie jurysdykcji w związku z jego osobistym stawieniem się przed sądem, do którego wniesiono powództwo, bez podważania właściwości tego sądu [26], nie jest szczególnie użyteczne.

47. W drugiej kolejności, co się tyczy skutków, jakie sąd odsyłający zamierza wywieść z akcesoryjnego charakteru żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego względem żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, przede wszystkim należy podkreślić, że wobec niewniesienia sprawy do sądu Zjednoczonego Królestwa w celu rozpoznania takiego żądania oraz, w stosownym przypadku, żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego, po rozdzieleniu żądań początkowych, nie ma wątpliwości co do stosowania jedynej podstawy jurysdykcyjnej, która występuje w niniejszej sprawie, mianowicie podstawy, która wynika z art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009.

48. Następnie należy zauważyć, że w tych okolicznościach nie ma potrzeby zastanawiać się nad ewentualnymi konsekwencjami stosowania przepisów dotyczących zawisłości sprawy [27] i spraw wiążących się ze sobą [28] przez drugi sąd, do którego wniesiono powództwo.

49. Wreszcie nie można także wywnioskować z uzasadnienia wyroku A żadnego rozwiązania w rozumieniu sugerowanym przez sąd odsyłający i popieranym również przez rząd rumuński. Uważają one bowiem, że w przypadku gdy chodzi o połączone żądania w odniesieniu do wspólnego dziecka dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązania alimentacyjnego, sąd państwa członkowskiego, w którym dziecko to ma miejsce zwykłego pobytu, ma jurysdykcję wyłączną.

50. W tym względzie sąd odsyłający podkreślił, iż Trybunał uznał, że „[z]e względu na swój charakter żądanie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych względem małoletnich dzieci jest […] w istocie związane z postępowaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej" oraz że „sąd mający jurysdykcję, aby orzekać w przedmiocie postępowań dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej zdefiniowanej w art. 2 pkt 7 rozporządzenia nr 2201/2003, może najlepiej ocenić in concreto zasadność żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego na rzecz dziecka [i] określić kwotę wspomnianego zobowiązania mającego na celu pokrycie kosztów utrzymania i wychowania dziecka, dostosowując ją zgodnie z ustalonym sposobem sprawowania pieczy, wspólnym lub wyłącznym, zgodnie z prawem do osobistej styczności z dzieckiem, czasem trwania tego prawa oraz zgodnie z innymi okolicznościami faktycznymi odnoszącymi się do sprawowania odpowiedzialności rodzicielskiej, które mu przedstawiono" [29].

51. Czy Trybunał przyjął zatem, że łącznik miejsca zwykłego pobytu dziecka, a zatem wierzyciela alimentacyjnego, zawsze powinien być uprzywilejowany ze względu na ryzyko braku spójności pomiędzy orzeczeniem sądu mającego jurysdykcję w sprawach zobowiązań alimentacyjnych a orzeczeniem sądu mającego jurysdykcję wyłączną do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej [30]?

52. Innymi słowy – czy z wyroku A należy wywnioskować, że sąd, który nie ma jurysdykcji do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej w stosunku do dziecka, powinien zrezygnować z wykonywania jurysdykcji w zakresie zobowiązań alimentacyjnych dotyczących tego dziecka na rzecz sądu, który jest lepiej umiejscowiony do wydania orzeczenia w przedmiocie tego żądania?

26 Tak jest moim zdaniem w niniejszym przypadku w ramach sprawy dotyczącej zobowiązania alimentacyjnego po rozdzieleniu spraw, a w konsekwencji – postępowań. Zobacz w tym względzie wątpliwości sądu odsyłającego przypomniane w pkt 30 niniejszej opinii.

27 Zobacz art. 12 rozporządzenia nr 4/2009.

28 Zobacz art. 13 rozporządzenia nr 4/2009.

29 Wyrok A (pkt 40 i 43).

30 Zobacz podobnie E. Gallant, E., op.cit., pkt 313, s. 108.

53. Nie sądzę. Wprawdzie w wyroku A Trybunał wyjaśnił relację między łącznikami zawartymi w art. 3 lit. c) i art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009, nie orzekł w nim jednak w przedmiocie pozostałych łączników jurysdykcyjnych przewidzianych w art. 3 lub w art. 5 tego rozporządzenia. Analiza tych łączników nie była bowiem użyteczna dla sądu odsyłającego, ponieważ – inaczej niż w okolicznościach faktycznych sprawy w postępowaniu głównym – małżonkowie, rodzice dzieci będących wierzycielami alimentacyjnymi, mieli miejsce zwykłego pobytu w tym samym państwie członkowskim co one.

54. Uwzględnienie dobra dziecka było zatem konieczne dla dokonania wykładni przepisów art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia nr 4/2009 w celu ich rozróżnienia [31].

55. Ta analiza doniosłości wyroku A znajduje potwierdzenie w niedawnych postanowieniach z dnia 16 stycznia 2018 r., PM [32], i z dnia 10 kwietnia 2018 r., CV [33]. Wynika z nich, że jeżeli sąd nie ma jurysdykcji do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej za małoletnie dziecko, w związku z czym nie ma on jurysdykcji na podstawie art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009 do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego na rzecz tego dziecka, to należy jednak zbadać, czy nie może on mieć jurysdykcji do orzekania w przedmiocie tego ostatniego żądania na innej podstawie wynikającej z tego rozporządzenia [34].

56. Ponadto każda inna interpretacja wyroku A, w znaczeniu sugerowanym przez sąd odsyłający, po pierwsze, prowadziłaby do pominięcia okoliczności, że uzasadnienie tego wyroku ma na celu zasadniczo umotywowanie tezy o istnieniu powiązania pomiędzy żądaniem dotyczącym zobowiązania alimentacyjnego oraz żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej, a nie z żądaniem dotyczącym związku małżeńskiego. Po drugie, takie znaczenie nadane omawianemu wyrokowi nie uwzględnia ani brzmienia i kontekstu rozporządzenia nr 4/2009, ani celów realizowanych przez to rozporządzenie [35].

57. Co się tyczy brzmienia art. 3 tego rozporządzenia, Trybunał stwierdził już w wyroku A, że łączniki jurysdykcyjne mają charakter alternatywny, i od czasu tego wyroku została rozwiana wszelka wątpliwość dotycząca wykładni tego przepisu w przypadku wytoczenia przed sądem powództwa dotyczącego statusu osób i odpowiedzialności rodzicielskiej [36].

58. Co się tyczy kontekstu i realizowanych celów, należy przypomnieć w pierwszej kolejności, że dodanie w rozporządzeniu nr 4/2009 art. 3 lit. d) do wcześniejszych przepisów, przejętych z art. 5 pkt 2 rozporządzenia nr 44/2001 [37], ma jedynie na celu umożliwienie koncentracji jurysdykcji sądu w przypadku, gdy łącznik miejsca zwykłego pobytu wierzyciela, czyli łącznik przewidziany w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, nie znajduje zastosowania [38].

31 Zobacz wyrok A, pkt 43–46, w szczególności ten ostatni punkt.

32 C-604/17, niepublikowane, EU:C:2018:10.

33 C-85/18 PPU, EU:C:2018:220.

34 Zobacz postanowienie prezesa Trybunału z dnia 16 stycznia 2018 r., PM, C-604/17, niepublikowane, EU:C:2018:10, pkt 33; postanowienie z dnia 10 kwietnia 2018 r., CV (C-85/18 PPU, EU:C:2018:220, pkt 55).

35 Zobacz w szczególności, jeśli chodzi o niedawne przypomnienie przyjętej zwykle przez Trybunał metody wykładni, wyrok z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle (C-20/17, EU:C:2018:485, pkt 34).

36 Zobacz wyrok A, pkt 33, 34 i 48.

37 Artykuł ten przejął bez zmian treść art. 5 ust. 2 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), zmienionej kolejnymi konwencjami dotyczącymi przystąpienia do niej nowych państw członkowskich (zwanej dalej „konwencją brukselską"), obejmujący dodanie w 1978 r. jurysdykcji sądu, do którego wniesiono powództwo dotyczące statusu osób. Zobacz również H. Gaudemet-Tallon i M.E. Ancel, op.cit., pkt 219, s. 320.

38 Zobacz podobnie A. Boiché, „Les règles de compétence judiciaire", dossier „Recouvrement des obligations alimentaires dans l'Union", *Actualité juridique: famille*, Dalloz, Paris, 2009, nr 3, s. 107–112, w szczególności komentarz do art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009.

59. W drugiej kolejności – od czasu konwencji brukselskiej, która wprowadziła jurysdykcję przemienną, przewidując szczególne łączniki stanowiące odstępstwo od łącznika miejsca zamieszkania pozwanego, aby ułatwić „bliskość terytorialną lub proceduralną w zależności od przypadku”[39], łączniki odnoszące się do sporów dotyczących zobowiązań alimentacyjnych zostały ustanowione dla realizacji dwóch celów, mianowicie, po pierwsze, jak przypomniał Trybunał, ochrony interesów wierzycieli, a po drugie, zapewnienia prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości[40]. Należy zatem przyjąć, że łączniki jurysdykcyjne mają charakter alternatywny, a wyborowi dokonanemu przez powoda należy przyznać pierwszeństwo[41].

60. W trzeciej kolejności pragnę podkreślić, podobnie jak Komisja, że przyznanie szczególnego pierwszeństwa koncentracji sporów z uwzględnieniem miejsca pobytu dziecka prowadziłoby, w braku innego powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej wytoczonego w danym państwie członkowskim, do odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości w odniesieniu do żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego, co byłoby sprzeczne z zasadą dobra dziecka i naruszałoby zasadę przewidywalności przepisów jurysdykcyjnych.

61. W konsekwencji należy przyjąć, że przepisy rozporządzenia nr 4/2009, w szczególności przepisy jurysdykcyjne, mają na celu umożliwienie zaspokojenia wierzyciela alimentacyjnego w okolicznościach służących jego ochronie, przy wykorzystaniu łączników, których katalog jest ograniczony i które mają charakter równorzędny.

62. Ponadto należy podkreślić różnicę między art. 10 rozporządzenia nr 4/2009 a art. 17 rozporządzenia nr 2201/2003. Skoro przepisy te przewidują, że sąd, do którego błędnie wniesiono powództwo, powinien stwierdzić z urzędu brak swojej jurysdykcji, to w przypadku powództwa o alimenty sąd nie musi badać, czy sąd innego państwa członkowskiego ma jurysdykcję. Z uwagi na bezwzględnie wiążący i wykluczający sięganie do krajowych podstaw jurysdykcji charakter łączników[42] powinien orzekać sąd mający jurysdykcję w sprawach o alimenty. W braku tej jurysdykcji może on jednak orzec w przedmiocie wniosku o zastosowanie środków tymczasowych lub zachowawczych, które przewidziano w prawie danego państwa członkowskiego[43].

63. Tak więc w braku możliwości wyboru przez powoda innego łącznika jurysdykcyjnego sąd, do którego wniesiono żądanie dotyczące alimentów, zobowiązany jest do rozdzielenia poszczególnych żądań.

64. Wbrew temu, co twierdzą sąd odsyłający i rząd rumuński, w szczególności w odniesieniu do wymogów dowodowych[44], można przytoczyć kilka zgodnych z celami realizowanymi przez rozporządzenie nr 4/2009 argumentów dla uzasadnienia stosowania łącznika jurysdykcyjnego przewidzianego w art. 3 lit. a) tego rozporządzenia w sprawie w postępowaniu głównym.

C. Argumenty uzasadniające zastosowanie art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009

65. Po pierwsze, jak podkreśla Komisja, wierzyciel, reprezentowany przez jedno ze swych rodziców, mógł świadomie wybrać łącznik miejsca zamieszkania pozwanego.

39 Wyrażenie podsumowujące uzasadnienie norm szczególnych dotyczących jurysdykcji użyte przez H. Gaudemet-Tallon i M.E. Ancel, op.cit., pkt 180, s. 246.

40 Zobacz wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 26–29). Zobacz również motyw 15 rozporządzenia nr 4/2009.

41 Zobacz w szczególności, co się tyczy uprzywilejowania wierzyciela przy ustalaniu sądu mającego jurysdykcję, N. Joubert, „La mise en œuvre de l'obligation alimentaire en présence d'un élément d'extranéité dans les relations entre parents et enfants”, *Droit de la famille*, LexisNexis, Paris, 2018, nr 1, dossier 3, pkt 7. Zobacz także M. Farge, „Promotion transfrontière du droit à obtenir des aliments: l'apport du règlement (CE) n° 4/2009 du 18 décembre 2008 (1ère partie)”, *Droit de la famille*, LexisNexis, Paris, 2011, nr 9, étude 18, pkt 16.

42 Zobacz także podobnie A. Boiché, op.cit., w szczególności komentarz do art. 10 rozporządzenia nr 4/2009.

43 Zobacz art. 14 rozporządzenia nr 4/2009.

44 Zobacz pkt 29 niniejszej opinii.

66. Po drugie, wybór ten może być uzasadniony zagwarantowaniem, by sąd miejsca, w którym rodzic będący dłużnikiem zobowiązania alimentacyjnego ma swoje miejsce zwykłego pobytu, posiadał dobrą znajomość możliwości finansowych tego rodzica w kontekście utrzymania dziecka.

67. Po trzecie, jeśli chodzi o okoliczności, jakie należy wziąć pod uwagę celem określenia kwoty żądanego świadczenia alimentacyjnego, mniej trudności wydaje się powodować ustalenie potrzeb dziecka niż określenie możliwości dłużnika co do partycypacji w utrzymaniu dziecka. W razie wszczęcia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej sąd mający jurysdykcję w dziedzinie zobowiązań alimentacyjnych powinien bowiem jedynie zawiesić postępowanie w oczekiwaniu na orzeczenie, które posłuży za podstawę dla powództwa wierzyciela o alimenty. Sąd mający jurysdykcję w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej może zaś stanąć w obliczu poważnych trudności przy zbieraniu i weryfikowaniu dowodów dotyczących zasobów i wydatków rodzica będącego dłużnikiem, w szczególności w przypadku ogłoszenia jego niewypłacalności.

68. Po czwarte, brak orzeczenia w przedmiocie wykonywania władzy rodzicielskiej nie może uniemożliwić sądowi oceny potrzeb dziecka, o czym świadczą w szczególności pozostałe łączniki jurysdykcyjne przewidziane przez prawodawcę Unii. Można również wziąć pod uwagę porozumienie rodziców w sprawie utrzymania miejsca zwykłego pobytu dziecka.

69. Można także wysunąć inne argumenty odnoszące się do samego rozstrzygnięcia sprawy co do istoty w drodze orzeczenia i jego wykonania.

70. Należy bowiem przypomnieć, że Zjednoczone Królestwo, podobnie jak Królestwo Danii, nie przystąpiło do protokołu haskiego z 2007 r.[45]. W konsekwencji z jednej strony państwa te nie są związane przewidzianymi w tym protokole przepisami określającymi prawo mające zastosowanie[46], a z drugiej strony, orzeczenia wydane w tych państwach nie korzystają ze zwolnienia z obowiązku stwierdzenia wykonalności w innych państwach członkowskich. Muszą tam być przedmiotem wniosku o stwierdzenie wykonalności[47].

71. Tak więc wybór łącznika miejsca pobytu pozwanego może być też podyktowany względami związanymi z odzyskiwaniem długu alimentacyjnego na korzystnych warunkach[48], przy czym nie należy go opóźniać poprzez dyskusję nad uznaniem lub wykonalnością orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim[49].

45 Zobacz przypis 8 do niniejszej opinii.

46 Mianowicie jeżeli dane państwo członkowskie jest związane tym protokołem, dokonanie przez wierzyciela wyboru sądu państwa członkowskiego, w którym pozwany ma miejsce zwykłego pobytu, zapewnia stosowanie prawa państwa sądu orzekającego na podstawie art. 4 ust. 3 wspomnianego protokołu.

47 Zobacz art. 23 i nast. rozporządzenia nr 4/2009. Zobacz także w odniesieniu do skutków Brexitu, który prowadziłby do uznania Zjednoczonego Królestwa za państwo trzecie, oraz w odniesieniu do braku skutków w zakresie uznawania orzeczeń, ponieważ w tym stanie rzeczy orzeczenia wydane w Zjednoczonym Królestwie nie mogą zostać wykonane, M. Farge, „Conjectures sur le Brexit…" w „Droit de la famille", La Semaine juridique, Édition générale, LexisNexis, Paris, 2016, nr 38, s. 1723–1729, w szczególności s. 1725. Zobacz także M. Pilich, „Brexit and EU private international law: May the UK stay in?", Maastricht Journal of European and Comparative Law, Sage Publishing, New York, 2017, vol. 24, nr 3, s. 382–398, w szczególności s. 391–393.

48 Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., S. (C-283/16, EU:C:2017:104, pkt 32–34 i przytoczone tam orzecznictwo), a także motyw 9 rozporządzenia nr 4/2009, w celu przypomnienia zamierzonych przez to rozporządzenie celów uproszczenia i szybkiego działania.

49 Zobacz, dla przypomnienia jednego z celów rozporządzenia nr 4/2009 zmierzającego do zapewnienia skutecznego odzyskania należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych w sytuacjach transgranicznych, motyw 15 tego rozporządzenia, a także wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 41). Zobacz również, dla zapoznania się ze szczegółową prezentacją norm dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w państwie członkowskim, które nie jest związane protokołem haskim z 2007 r., w szczególności E. Fongaro i P. Hector, op.cit., pkt 78–90.

72. W konsekwencji, mając na względzie wszystkie powyższe elementy, uważam, że art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że fakt, iż żądanie dotycząc zobowiązania alimentacyjnego jest związane z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu art. 3 lit. d) tego rozporządzenia, nie prowadzi do wyłączenia jurysdykcji sądu państwa członkowskiego opartej na art. 3 lit. a) tego rozporządzenia lub, w przypadku jej braku, art. 5 rzeczonego rozporządzenia.

73. Należy jednak sprawdzić, czy taka wykładnia przepisów jurysdykcyjnych nie jest sprzeczna z zasadą dobra dziecka.

D. Uwzględnienie dobra dziecka

74. Jak Trybunał przypomniał w wyroku A, „wdrożenie rozporządzenia nr 4/2009 powinno nastąpić zgodnie z art. 24 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, zgodnie z którym we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych zarówno przez władze publiczne, jak i przez instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka”[50].

75. Jak wynika natomiast paradoksalnie ze sprawy w postępowaniu głównym, powodowi dochodzącemu alimentów może zostać narzucone – ze względu na dobro dziecka – rozdzielenie żądań wniesionych przez niego do jednego sądu w wyniku wydanego przez ów sąd postanowienia w sprawie braku jurysdykcji do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej.

76. Nawet jeśli wydaje mi się, że przedmiotem rozbieżnych ocen może być to, czy brak rozciągnięcia jurysdykcji na kwestię odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003 powoduje niedogodności, to jak podkreśliłem wcześniej, konieczność uwzględnienia dobra dziecka uzasadnia zbadanie, in concreto, skutków okoliczności, że należy wystąpić do dwóch sądów, aby uzyskać kolejno orzeczenie w przedmiocie żądania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, a następnie orzeczenie w przedmiocie żądania dotyczącego alimentów, podczas gdy jest ono związane z pierwszym żądaniem.

77. W niniejszej sprawie właśnie stanowisko powódki, R, w przedmiocie celowości zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wskazuje na jej chęć potwierdzenia jej pierwotnej decyzji o wystąpieniu do jednego tylko sądu mającego jurysdykcję do orzekania w przedmiocie żądania dotyczącego rozwodu i wszystkich jego skutków dla wspólnego dziecka.

78. Ponadto, jak podkreślił rząd rumuński w swoich uwagach na piśmie[51], należy wziąć pod uwagę okoliczność, że nowe żądanie dotyczące alimentów zgłoszone przed innym sądem może pozbawić wierzyciela prawa do uzyskania alimentów liczonych od daty jego pierwszego żądania, czyli w niniejszej sprawie od dnia 29 września 2016 r.

50 Zobacz wyrok A (pkt 46).

51 Zobacz pkt 31 jego uwag.

79. Z tego względu owo rozproszenie sporu narzucone wierzycielowi alimentacyjnemu [52] w następstwie braku rozciągnięcia jurysdykcji sądu, do którego wniesiono żądanie dotyczące rozwodu, na kwestię odpowiedzialności rodzicielskiej, a także niedogodności związane z wycofaniem pierwotnego powództwa – przy założeniu, że jest ono dopuszczalne według prawa państwa sądu orzekającego [53] – pozwalają powątpiewać w to, czy interesy wierzyciela zostaną zaspokojone. W związku z tym podzielam obawy wyrażone przez sąd odsyłający i przez rząd rumuński.

80. W konsekwencji należy moim zdaniem znaleźć rozwiązanie chroniące interesy wierzyciela zgodnie z celami rozporządzenia nr 4/2009 i art. 24 ust. 2 Karty praw podstawowych.

81. W tym względzie wyrok A tworzy solidne podstawy dla określonego kierunku wykładni rozporządzenia nr 4/2009, jako że Trybunał zwrócił w tym wyroku uwagę na korzyści wynikające z koncentracji sporów dotyczących skutków finansowych rozkładu pożycia rodziców dla dzieci [54]. Podobnie rzecz się przedstawia w przypadku stwierdzenia braku koordynacji między tym rozporządzeniem a art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003, a także nieskuteczności w takiej sytuacji przepisów dotyczących zawisłości sprawy lub spraw wiążących się ze sobą [55].

82. W konsekwencji wydaje mi się, że – w poszanowaniu zasad, na których oparte jest rozporządzenie nr 4/2009 i zgodnie z zasadą dobra dziecka – można dopuścić by sąd, do którego wniesiono żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego, którego dziecko jest wierzycielem, mógł, ze względu na wydane przez ów sąd postanowienie o braku jurysdykcji w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, poinformować powoda, że ma on jurysdykcję na podstawie art. 3 lit. a) tego rozporządzenia i upewnić się, czy ten podtrzymuje swoje żądanie w kwestii alimentów.

83. Z uwagi na nieprzyjęcie przez prawodawcę Unii w rozporządzeniu nr 4/2009 [56] przepisów szczególnych podobnych do przepisów zawartych w art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003 [57] lub zapewniających koordynację z art. 12 tego rozporządzenia sąd, do którego wniesiono powództwo, nie może odstąpić od wykonywania swej jurysdykcji na rzecz sądu, który jest lepiej umiejscowiony do orzekania w przedmiocie wszystkich żądań dotyczących dziecka.

84. Ponadto nawet gdyby sąd mający jurysdykcję do rozpoznania powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej był lepiej umiejscowiony do wydania orzeczenia w przedmiocie żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego, które jest z nim związane, nie odnajduję podstaw do tego, by zasada dobra dziecka mogła uzasadnić to, by wierzyciel alimentacyjny był zobowiązany do zmiany swego wyboru w zakresie sądu mającego jurysdykcję.

85. Analiza ta jest tym bardziej zasadna, gdy – tak jak w niniejszej sprawie – nie wystąpiono z żądaniem do żadnego innego sądu.

52 Zobacz w odniesieniu do uwag dotyczących konsekwencji systemu wybranego w rozporządzeniu nr 2201/2003 B. Ancel i H. Muir Watt, „L'intérêt supérieur de l'enfant dans le concert des juridictions: le Règlement Bruxelles II *bis*", *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2005, nr 4, s. 569–606, w szczególności przypis 7 i odesłanie do motywu 6 tego rozporządzenia.

53 W tym kontekście proceduralnym cofnięcie tego żądania przed sądem, do którego pierwotnie wniesiono powództwo, a który ma jurysdykcję, mogłoby bowiem zostać uznane za zrzeczenie się wierzytelności alimentacyjnej, co jest sprzeczne z porządkiem publicznym państwa sądu orzekającego.

54 Zobacz wyrok A, pkt 43.

55 W tym względzie można dokonać porównania z wyrokiem z dnia 4 października 2018 r., IQ (C-478/17, EU:C:2018:812, pkt 47).

56 Zobacz w tym względzie uzasadnienie braku antycypowania obecnych trudności wynikające ze stwierdzenia zawartego w motywie 11 rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którym „[s]ądy właściwe na mocy niniejszego rozporządzenia będą generalnie sądami właściwymi do orzekania w zakresie obowiązku utrzymania dziecka", przypomniane w zielonej księdze Komisji z dnia 15 kwietnia 2004 r. w sprawie zobowiązań alimentacyjnych [COM(2004) 254 wersja ostateczna], pkt 5.1.1, s. 14.

57 Artykuł ten wprowadził zasadę inspirującą się teorią forum non conveniens. Zasada ta znajduje swój wyraz również w art. 8 i 9 Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzonej w Hadze w dniu 19 października 1996 r. (dostępnej pod adresem internetowym: https://assets.hcch.net/docs/e74e817b-1faa-4aa9-bd29–3ff68da03f43.pdf), które to artykuły „rozkładają mechanizm na transfer lub żądanie jurysdykcji", zgodnie ze sformułowaniem zaproponowanym przez E. Gallant, „Le forum non conveniens de l'article 15 du règlement Bruxelles II bis", *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2017, nr 3, s. 464–471, pkt 2.

V. Wnioski

86. Mając na względzie całość powyższych rozważań, proponuję Trybunałowi, by na pytania prejudycjalne przedstawione przez Judecătoria Constanța (sąd pierwszej instancji w Konstancy, Rumunia) udzielił następującej odpowiedzi:

1) Artykuł 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego jest związane z żądaniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu art. 3 lit. d) tego rozporządzenia nie skutkuje wyłączeniem jurysdykcji sądu państwa członkowskiego opartej na art. 3 lit. a) tego rozporządzenia lub, w przypadku jej braku, na art. 5 tego rozporządzenia.

2) Z uwagi na nieprzyjęcie przez prawodawcę Unii w rozporządzeniu nr 4/2009 przepisów szczególnych podobnych do przepisów zawartych w art. 15 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 lub przepisów zapewniających koordynację z art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003 sąd, do którego wniesiono powództwo, nie może odstąpić od wykonywania swej jurysdykcji na rzecz sądu, który jest lepiej umiejscowiony do orzekania.